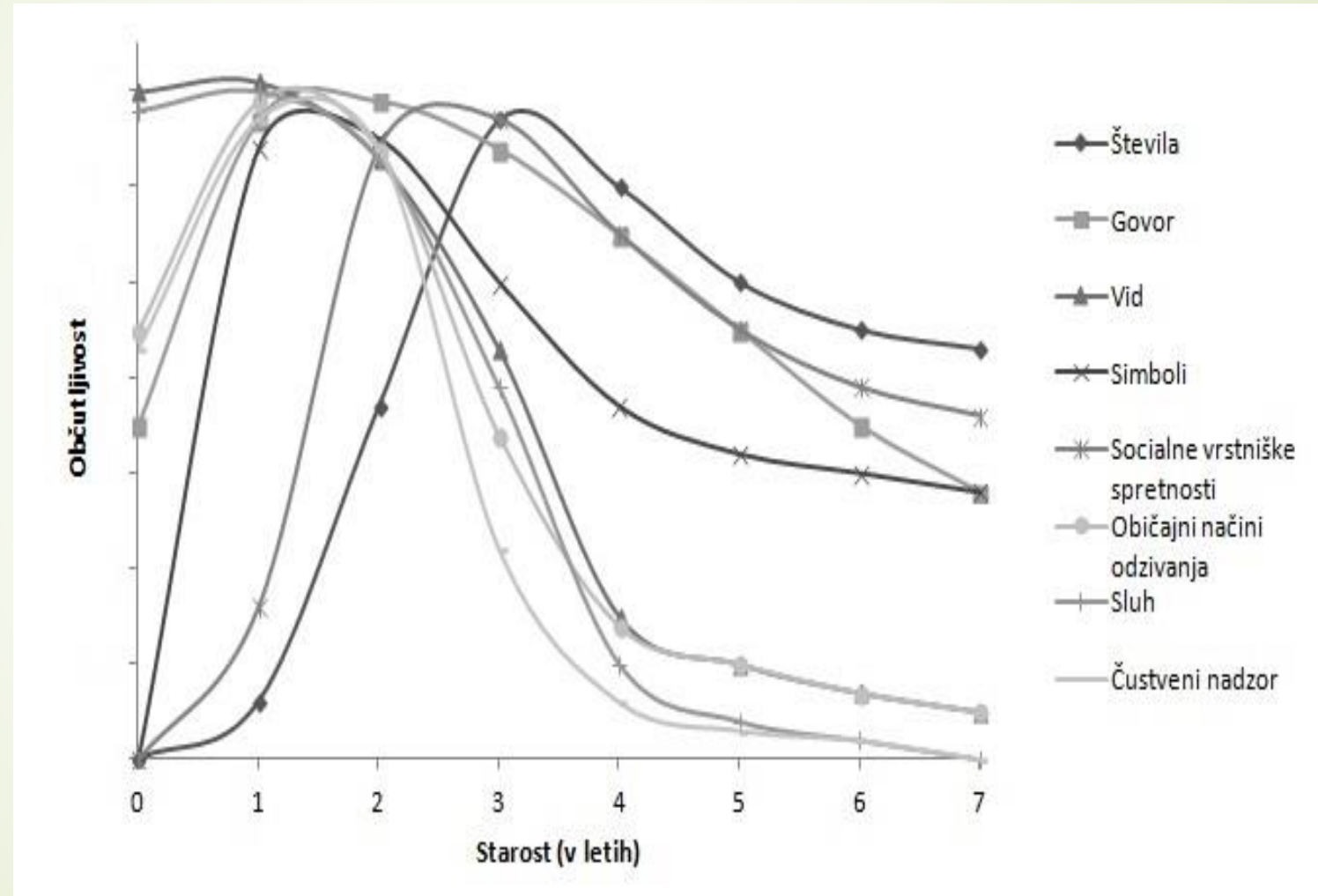

Branje v družini in vrtcu

Ljubica Marjanovič Umek

Občutljiva obdobja v razvoju

Učinek skupnega branja (kratkoročni/dolgoročni) na razvoj in učenje otrok

SOCIALNI IN ČUSTVENI RAZVOJ

- ❑ **Skupna vezana pozornost** (starost: 8 – 9 mesecev) - odrasla oseba rabi besede, kot so „poglej, „tukaj“ in pokaže s prstom.
- ❑ **Teorija uma** - razumevanje svojih mentalnih stanj in mentalnih stanj drugih oseb (postopoma od 18. meseca starosti dalje).

Razumevanje čustev, misli, želja, odločitev junakov_inj v zgodbah.

Primer: Deklici, **stari 2;11** let je mama prvič brala veliko slikanico s pravljico bratov Grimm *Janko in Metka* (ilustracije Kamila Volčanšek).

Besedilo se začne: Na robu nekega velikega gozda je živel reven drvar s svojo ženo in dvema otrokoma. Fantku je bilo ime Janko in dekletcu Metka. Drvarjeva družina že tako ni imela kdo ve kaj jesti, ko pa je nastopilo nerodovitno leto, ni mogel drvar zaslužiti niti vsakdanjega kruha.

Malčica je vzporedno gledala ilustracijo, za katero je mama posebej povedala, da sta to drvar in njegova žena, ki se pogovarjata.

Malčica je relativno hitro ustavila mamino branje in se začela pretvarjati, kot da daje mačehi na ilustraciji nekaj v usta. Mama je počakala, da je malčica zaključila s svojo dejavnostjo in potem nadaljevala z branjem.

Malčica jo je ob prebranem stavku: "Veš kaj mož", je odgovorila žena, „jutri navsezgodaj odpeljiva otroka v gozd v najgostejšo goščo“, ponovno prekinila in protestirala, češ: „**Zakaj, saj sem ji dala kruh?**“

Malčica je pokazala, da razume miselno stanje mačeha, razumela je, da ju hoče poslati v gozd, ker nimajo hrane. Vendar potem ji je deklica dala hrano...

GRE ZA RAZVITO TEORIJU UMA

Učinek skupnega branja (kratkoročni/dolgoročni) na razvoj in učenje otrok

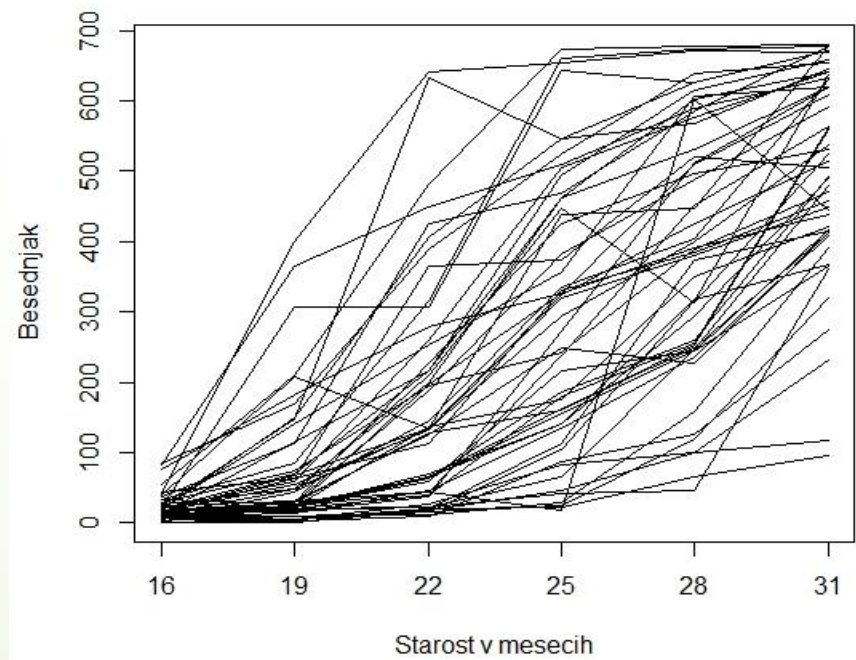
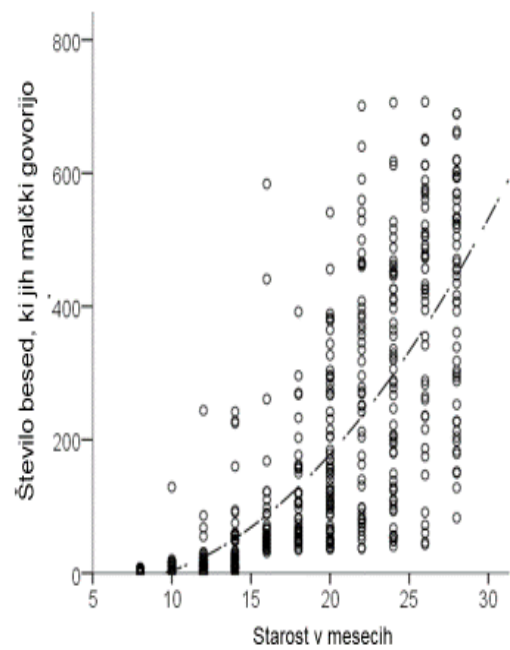
- ❑ **Socialne zmožnosti:** prosocialne spretnosti (naklonjenost, prijateljstvo); preseganje egocentričnosti – odnosi med junaki_injami.
- ❑ **Empatija (socialna in čustvena):** učijo se, kako pomagati drugim; razumejo, kako se počuti nekdo, ki je v stiski in razvijajo strategije, kako mu pomagati.

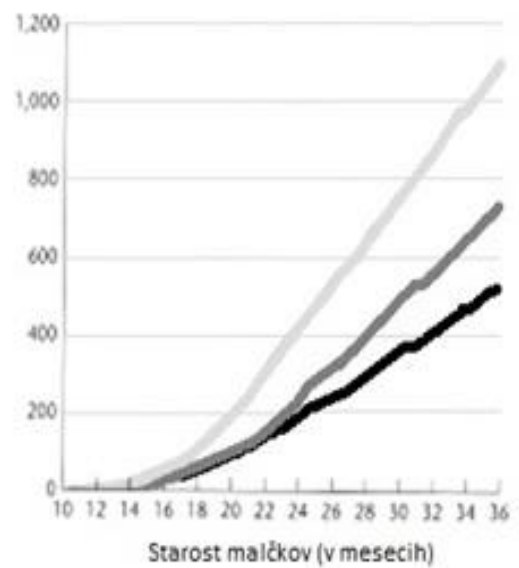
Učinek skupnega branja (kratkoročni/dolgoročni) na razvoj in učenje otrok

RAZVOJ GOVORA

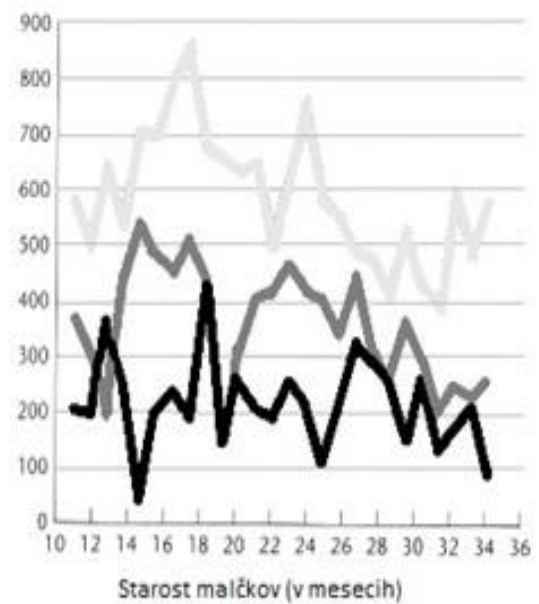
- **Besednjak:** v 1. in 2. in 3. letu starosti ter kasneje

a)

b)

Učinek skupnega branja (kratkoročni/dolgoročni) na razvoj in učenje otrok

- ❑ **Metajezikovno zavedanje** - struktura jezika in metasporazumevanje. Metajezik v besedilu kakovostne literature in v interakciji odrasle osebe z otrokom ob knjigi („Kaj misliš, zakaj se je kraljevič tako odločil?“ „Se spomniš, kako je deklica našla pot ...?“).

Slovenska raziskava na **5-letnih otrocih**.

- ❑ **Pripovedovanje zgodbe** (pragmatična zmožnost). Pripovedovanje zgodbe na različnih razvojnih ravneh-povezano s skupnim branjem v družini in vrtcu.

Slovenske raziskave – vključeni različno stari otroci.

Učinek skupnega branja (kratkoročni/dolgoročni) na razvoj in učenje otrok

- **Metaraziskva** (Mol in Bus, 2011): s **SB** so v **predš. obdobju** pojasnili **12 %** variabilnosti v **govoru** otrok; **13 %** pri **osnovnošolskih otrocih**; pri **mladostnikih** na srednješolski ravni **30 %**; pri **študentih** na univerzitetni ravni **34 %**.

RECIPROČNI ODNOS: branje \rightarrow govor (Mathew učinek v branju).

Učinek skupnega branja (kratkoročni/dolgoročni) na razvoj in učenje otrok

- ❑ **Porajajoča se pismenost (branje, pisanje), znanje otrok.** Znanje otrok je v veliki meri povezano z višjo govorno kompetentnostjo (govor otrok je najboljši napovednik pismenosti in znanja).

Branje v družini in vrtcu

V obeh socialnih kontekstih pomembno:

- ❑ **Starost**, pri kateri je odrasla oseba začela brati otroku.
- ❑ **Pogostost** skupnega branja.
- ❑ **Kakovost** skupnega branja.

Kakovost skupnega branja

KAKOVOST skupnega branja – **dialoško/interaktivno** branje:

- **vzpostavljanje skupne vezane** pozornosti s kazanjem ali poimenovanjem narisanih stvari;
- **raba besede poglej** – ohranjanje malčkove pozornosti;
- **postavljanje vprašanj** (kakovost vprašanj! – **odprta vpr.**, ki vključujejo predstavnost in vzročno-posledične odnose, metaspoznavne procese, socialno in čustveno empatijo (npr. *Kaj misliš, da se bo potem zgodilo? Zakaj si je izbral prav tega konja; Kaj misliš, kako se počuti kraljična?, Se spomniš, kaj je naredil prej?*) in **odgovarjanje na otrokova vprašanja**;

Kakovost skupnega branja

- spodbujanje otroka k **samostojnemu pripovedovanju** ob prebrani zgodbi;
- iskanje lastnega **začetka in/ali konca zgodbe**;
- **seznanitev s knjigo**, ki jo bo starš prebral (naslov, avtor_ica, ilustrator_ka);
- **razlaga nepoznanih besed** (tudi poslušanje otroka!);
- **raba metajezika** („Poglej, kako sta vesela“, ko pokaže na ilustracijo);

Kakovost skupnega branja

- izbira **kakovostnih knjig** (upoštevati tudi starost otrok):
kakovostna literarna besedila za otroke vključujejo tudi za **1/3 bolj raznolik besednjak kot spontani govor odraslih** oseb z razvitim jezikovnim kodom;
za **50 % več besed kot televizijske oddaje**;
zgodbe imajo **pripovedno strukturo**;

Kakovost skupnega branja

- **nadaljevanje** interaktivnega branja v **drugih oblikah izražanja**: risanje, simbolna igra, pripovedovanje zgodbe s povezano vsebino;
- **razlaga in pogovor**, ki presegata neposredno vsebino zgodbe.

Ocenjevanje kakovosti skupnega branja

5- letni otroci

V času skupnega interaktivnega branja (knjiga *Dinozaver je v moji kadi*; Echeverri, 2014) so mame **relativno pogosto spodbujale zanimanje otroka za vsebino in ilustracije**; bolj redko pa so rabile metajezik in odprta vprašanja.

43 % variabilnosti v kakovosti skupnega branja je bilo moč pojasniti s sledečimi spremenljivkami: s **starostjo**, pri kateri so starši začeli brati otroku; številom vseh knjig doma; številom otroških knjig doma.

Dejavniki družinskega okolja

- ❑ **Izobrazba staršev, materialni pogoji v družini** (št. knjig, ...), govor staršev vplivajo na govor malčkov/otrok predvsem **POSREDNO** prek **različnih dejavnosti**, v katerih starši spodbujajo govor (npr. skupno branje, simbolna igra).
- ❑ **Implicitne teorije staršev** o pomenu in vlogi branja otroku.

Dejavniki vrtčevskega okolja

- ❑ **Implicitne teorije vzgojiteljic** o pomenu in vlogi branja otrokom.
- ❑ **Dostopnost knjig** otrokom.
- ❑ Možnost **izposoje knjig v vrtcu** (otroci, starši).
- ❑ **Sodelovanje z družinami** (izobrazba staršev – varovalni dejavnik za starše z nizko izobrazbo je skupno branje; prikazi kakovostnega branja).
- ❑ **Pripovedovanje otrok v vrtcu** (zakaj **DA** in kako ?; večja individualizacija).

Slovenska vzdolžna raziskava: kratkoročni in dolgoročni učinki

Slovenska raziskava: dodatne dejavnosti v vrtcu in spodbujanje porajajoče se ter akademske pismenosti (2018).

- ❑ Pozitivni učinek na **grafomotorične spretnosti otrok, metajezikovne zmožnosti** in **pripovedovanje zgodbe** (otroci, stari 5-6 let; ocenjevani v vrtcu pred začetkom izvajanja dodatnih dejavnosti in po zaključku, konec šolskega leta).
- ❑ Večji učinek dodatnih dejavnosti na otroke staršev z **nizko izobrazbo** (ekstremno nizke izobrazbe nismo imeli).

Slovenska vzdolžna raziskava: kratkoročni in dolgoročni učinki

- **Dolgoročni učinek** (ob zaključku 1. razreda): da, grafomotorika, metajezikovno zavedanje, **ne pripovedovanje zgodbe.**